

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

SERIES 3: 40 - CHANUKA & THE BATTLE OF CHOCHMA OU ISRAEL/BEIT KNESSET HANASI - WINTER 2025/6

A] THE PARADOX OF THE GREEKS AND SECULAR WISDOM

1. יְפַת אֱלֹקִים לְפֹת וַיַּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵי שֵׁם ...

בראשית ט:כז

Noach gives the beracha of beauty to Yefet and then states - 'and he shall dwell in the tents of Shem'.

2. וַיַּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵי שֵׁם - יְמָרָה מִכִּינְתּו צִירָהָל

רש"י שם

Rashi, following Targum Onkelos, understands that God will dwell in the tents of Shem - ie to the exclusion of Yefet.

3. יְשִׁפְרֵר יְיָ תְּחִוְמִיה דִּימְפָת וַיְתַגְּיִירֵו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִדְרְשָׁא דְּשֵׁם וַיְהִי כַּנְעָן עֲבֵיד לְהֵזֵן

תרגם יונתן בראשית פרק ט פסוק כו

Targum Yonatan however understands that the verse means that Yefet is given special beracha as long as he (ie Yefet) dwells in the tents of Shem - ie in connection with Shem.

4. רַבֵּן שְׁמֻעוֹן בֶּן גַּמְלַיאֵל אָוֹרֶה: אָפְּ בְּסְפָרִים לֹא הָתִירו שִׁיכְתְּבּוּ אֶלָּא יוֹנִינִית מַאי טָעֵמָא דְּרָבָן שְׁמֻעוֹן בֶּן גַּמְלַיאֵל? אָמַר קְרָא

בראשית ט) יְפַת אֱלֹהִים לְפֹת וַיַּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵי שֵׁם - דְּבָרֵיו שֶׁל יְפַת יְהוּ בְּאַהֲלֵי שֵׁם

מגילת ט:

Thus a Sefer Torah could be written ENTIRELY in Ancient Greek and be kosher! צ + יוֹן = צִיּוֹן

5. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ כִּי טוֹב וַיַּבְذֵל - ... רְלָכָו שְׁלִינוֹ כְּלֹוי לְכַתְמָשׁ צָו רְצָעִיט וְכַדְלִילוֹ לְזִדְקִים נְטָעִיד נְצָה

רש"י בראשית א:ז

Rashi writes that the original non-physical light was set aside exclusively for the tzaddikim in the future.

6. ... שְׁלִישִׁים וּשְׁשׁ שָׁעֹות שִׁמְשָׁה אָוֹרֶה שְׁנִבְרָאת בַּיּוֹם הַרְאָסָן שְׁתִים עֲשָׂרָה בְּעֶרֶב שְׁבָת וְשְׁתִים עֲשָׂרָה בְּלִילִ שְׁבָת

וְשְׁתִים עֲשָׂרָה בְּשְׁבָת. וַיְהִי אָדָם הַרְאָסָן מִבֵּית בּוֹ מֵסְוֹף הָעוֹלָם וְעַד סְוּפוֹ ...

ירושלמי ברכות ח:ה (דף יב טור ב)

The Original Spiritual Light burned for Adam and Chava for 36 hours and it gave them both total insight.

7. וּמְדָלִיקִין בְּחִנּוּכָה לֹז נְרוֹת ... וְלִמְכָה לֹז נְרוֹת? רַמְזָן לֹז נְרוֹת שְׁטוֹת שְׁטִימָשׁ כְּהוּרָה צְמַעַת צְרָלָהָת

רוֹחַק - הַלְמֹתָה חִנּוּכָה

Our 36 candles are a reference back to that light.

8. יְקַרְא אֱלֹקִים לְאוֹר יוֹם - אֲלֹו מַעֲשֵׂיָהן שְׁל צְדִיקִים

בראשית ר'בנה ג:ה

The Midrash associates the naming of Light with the deeds of the Tzadikim.

9. אֹזֶר זָרָע לְצַדִּיק וְלִישְׁרִי לְבָשְׁמָה

תהלים צ:זיא

In Tehilim too, Light is sown for the tzadikim

10. אמר אבי: לא פחות עלמא מתלתו שיתה צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר (ישעיהו ליה) אֲשֶׁר־כָּל־חָזְקִי לֹא - ל"ז. בגימטריה תלין ושיתה הוא טוכה מה:

And, appropriately, there are 36 Tzadikim in the world who connect to this Light.

11. **בראשית ר' רביה ב' ר' ש' בן ר' ש' ב'** והארץ היתה תהו - זה גלות יון שהחERICAה עיניהם של ישראל בגזירותיהם

The Greeks represented 'Darkness' more than other exiles since they attacked the very roots out our spiritual connection to the Original Light - Shabbat, Mila, Torah. They attacked 'tzidkut' - taking this world and rising above materialism.

12. **יחזקאל א' ז'** ואָרָא וְהִנֵּה רֹום סָעָרָה בָּאָה מִן־הָאָפָן עַגְן גָּדוֹל אֲשֶׁר מִתְלָקֵחַת וְנַגְהָה לוּ סְבִיב וּמִתְזּוֹבָה בְּעֵינֵי הַחַשְׁמָל מִתּוֹךְ הָאָשׁ

*The prophet Yechezkel has a vision of 'chashmal' with light shining **around** it.*

13. **זהר חדש פרשת יתרו ז' ס' עמוד ב'** ונגה לו סביב דא איהו מלכות יון דסחרא לו נוגה ולא בהו נגה דכתיב בהו סביב.

*Fascinatingly, this light is understood by the Zohar to represent the Greeks!! They have light **AROUND** but not in them.*

14. **זהר ברך ב' פ' פ' קוזי רלו.** אשר אין בה מום (במדבר יט:ב) דא מלכות יון דאיינו קרבין לארכי מהימנותא.

The Greeks are CLOSE to Emuna but not there. They are not Tzadikim but have a potential for tzidkut.

15. **זהר ברך ב' פ' קוזי רלו.** ונגה לו סביב מהכא אוליפנא דאך על גב דלית סטרא דא אלא סטרא דמסאבו נגה לו סביב. ולא אצטראיך ליה לבר נש לדחיאיה ליה לבר. מ"ט: בgnן דנגה לו סביב. סטרא דקדושה דמהימנותא אית ליה ולא אצטראיך לאנרגא ביה קלנא. ועל דא אצטראיך למיהב ליה חולקא בסטרא דקדושה דמהימנותא.

As such, the Zohar instructs us not to reject the Greeks entirely, because of their potential.

16.

זהה להנאה, עד שהקדמוניים הביאו בספריהם מדברי חכמיהם, אך בשורש חכמתם הוא מינות גמורה. וכחובו שנמצא אחר כך על אריסטו הרראשם, שהיה מלא האות ותוועבות, וזה שאחר כך כתוב ופרשא לא הפרישה, שבשורש יש לו הטומאה בסימן הנגלוות... (שמיני ח)

אשר אין בה מום, זו מלכות יון, וכן איתא בזוהר החדש יתרו, נוגה לו סביב דא מלכות יון, דסחרא ליה נוגה וכו', בגין דלית בכל מלכוון דאיינו קרבין לאורה מהימנותא כוותיה וכו', והיינו שהם בחכמת יונית העמינו דרכ' ישר במדות, מה שנאה בעולם

פרי צדיק פ' שמיני ח'

Rav Tzadok Hakohen learns that Greece represents external light - intellect without morality; wisdom without obligation.

17. **שיר השירים רביה פרשה ח** אני חומת ושותי כמג'לות (שהש ח:ו) אני חומה - אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אנו חומה ונעמיד מצות ומעשים טובים כחומה

The Jewish people are a Wall of morality¹.

18. **משנה מידות ב:ג** לפנים ממנו سور גביה עשרה טפחים. ושלש עשרה פרצות היו שם שפרצום מלci יון. חזרו וגדרום וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות

The Greeks made 13 breaches in the 'soreg' which was the dividing fence between the area of the Temple open to non-Jews and the inner area open only to Jews. Chazal instituted 13 special places to bow in the Temple, parallel to the breaches made by the Greeks.

1. Note that in Maoz Tzur we sing that the Greek broke down our walls - ופרצו חומות מגדי וטמאו כל השמנים

To download more source sheets and audio shiurim visit www.rabbimanning.com

19. שכו נחת מקום וככל דין כתובדי כוכביס המכיסן נכתפלן צוית כ' ודין יתרהו שצצ'יל כן כיוןיס פלו זו פרוות כו'יל וגעטב לככ'יל חותם מזוח יותר פנימי. ולכך כב'חו ישראל זכו לגרסת חקנו על כל גדר כשתמייך לכו'ות לכ' כי טז

תוספות יום טוב מידות בג

The Greeks tried to blur the distinctions between Jew and non-Jew - an expression of intellect without morality.

B] CHOCHMAT YEVANIT - FORBIDDEN FRUIT OR DESIRABLE WISDOM?

20. אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחאי אף לא קרא אדם אלא קריית שמע שחרית וערבית - קיים לא ימוש ... שאל בן דמה בן אחותיו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל: כגון אני שלמדתי כל התורה כולה, מהו למדוד חכמת יווני? קרא עליו המקרה הזה: לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה, צא ובודק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמדוד בה חכמת יווני

מנחות צט:

In this disagreement between R. Yishmael and R' Shimon bar Yochai, Rashbi rules that one can fulfil one's obligation to learn by a minimal amount at day and at night. R. Yishmael, however seems to give 'this Torah shall not leave your mouths ...' a very strict interpretation and, apparently, tells his nephew that he could never learn Greek Wisdom² (or could he?).

21. מהו ללימוד חכמת יוונית - תימכ! וכי לנו כי יודע לנו גזרו עליכ! ולעיל פירשתי ברכ' רבי ישמעאל (ס"ה י"ב הלו)

תוספות שם ד' מהו

Tosafot immediately raise a question. Surely, Chazal already prohibited the learning of Greek Wisdom much earlier. Why doesn't R' Yishmael simply prohibit it on that basis!?

22. כשצרכו בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבפניהם ואריסטובלוס מבחוץ. ובכל יום היו משלשים להם בקופת דינרין, והיו מעלים להם תמידין. היה שם ז肯 אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית. אמר להם: כל זמן שעוסקון בעבודה אין נסרים בידכם. למשך שלישלו דינרין בкопפה, והעלו להם חיזיר. כיוון שהגיע לחצץ החומה נעץ צפנוי בחומה, ונדעעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו: אරור האיש שיגדל חזירים, ואורור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית. וחכמת יוונית מי אסירה? והתניא, אמר רבי, בארץ ישראל או לשון הקדש או לשון יוונית אמרו: לשון יווני לחוד, חכמת יוונית לחוד. וחכמת יוונית מי אסירה? והאמיר רב יהודה אמר שמואל משום רשב"ג: אלף ילדים היו בבית אבא, חמיש מאות מהם למדו תורה, חמיש מאות למדו חכמת יוונית אמרו: שני בית רבנן גמליאל, שהיו קרובים למלכות של בית רבנן גמליאל התירו להם לספר בחכמת יוונית, מפני שקרובים למלכות

בבא קמא פב:

The Gemara records that, during the civil war between Hyrcanus and Aristobulus and siege of Yerushalayim, Chochmat Yevanit was instrumental in the terrible episode when Aristobulus sent up a pig to be offered as the korban Tamid! As a consequence, Chazal prohibited the teaching of Chochmat Yevanit. Nevertheless, there were always exceptions.

23. וכותב הרב המאירי ז"ל וז"ל: חכמת יוונית אסורה למדדה מפני שמושכת לבו של אדם והורסת הרבה מפני הדת. וקרובי מלכות שליהם מצד שהם צרייכים בה לכמה דברים בטכסיים מלכיהם שהיו נמשכים אחר חקירת החכמה עד להרבה, ולא היו מקרבין כל כך אלא מי שהוא שלם בחכמאות ודעתו צולחה בכל הדברים, והותר להם למדדה. ואף החכמים השלמים שכבר מלאו כריסם בשר ויון רצה לומר התורה ותלמודה וסודות מצוותיה אין לך קרובים למלכות יותר מהם והרי נאמר (משיל' חטו) בפי מלכים ימלכו, מותר להם למדדה כדי להшиб עליהם ולחזק הדת במסרים לא ימוות. ע"כ

שיטת מקובצת מסכת Baba Kama פג.

The Meiri explains that the teaching of Chochmat Yevanit was prohibited as it has the potential to draw a person away from religious commitment. The two main exceptions for people who were permitted to learn Greek Wisdom were: (i) Jews working closely with the non-Jewish government who needed an understanding of their wisdom; and (ii) advanced Chachamim who had already mastered Torah and its secrets. In their case, the learning of Greek philosophy would actually strengthen their religious commitment. This may therefore have been the question of R' Yishmael's nephew.

24. בפולמוס של טיטוס גרו על עטרות כלות ושלא לימד אדם את בנו יוונית.

משנה מסכת סוטה פרק ט משנה יד

The Mishna records that the prohibition of teaching Greek Wisdom³ came much later during the time of Titus!

2. There is a debate in the mefarshim as to what exactly Chochmat Yevanit is. Many understand it as Greek philosophy. Some however understand it to be a type of linguistic rhetoric used in Greek debates which normal people did not understand. Some explain it as relating to astrology.

3. Although the wording here is simply 'Greek', many of the later mefarshim understand that this is a reference to Greek Wisdom.

To download more source sheets and audio shiurim visit www.rabbimanning.com

ולס תלמיד וככל גבולמוס כל טיעום גרו כדרית צפ' צהיר דסונא (טט) דגזרו על טערות כלות וטהר למד חדס לה צנו חכמת יוונית, ופולמוס כל טיעום כי כבעת חולבן ומלכות צית חסמוני קדמו טוזה כדרית צפ'ק דע"ז (ד"ז ט) דמלכות צית חסמוני פסק צפוי כי מלח וטהר. ותירין כי עוקב צרכי שמעון דמעירלה גרו וטהר קיבלו מיניכו ולצסוף גרו וקיבלו מיניכו ועוד יט לומר דמעירלה קלי צהיר צעלמה ווי בעי לך עלי לנטה דרכן טרי, ולצסוף גרו וטהר לגמרי ...

תוספות מהנחות ס"ד

Tosafot resolve the contradiction by explaining that the prohibition strengthened and became more accepted over time.

26. מהו שילמד אדם את בנו חכמת יוונית. צצלי' גמhnות (טט) גרסאי צהל צן דמה לה ר' יטמעל כגון חני וכי' חומ' תימח וכי' נט כיב יודע דגזרו עלייך ... ול"ג ללה חסכו הלה טלה לימוד לה צנו מפני במסורות האל כו"ה ע"מו שיזעט צע"מו צהל יטצור ח"ז על דברי פורה טרי.

שירוי קרבן⁹ על תלמוד ירושלמי מסכת סוטה פרק ט

27. אמרו אරור שילמד את בנו חכמת יוונית ולא אמרו שילמוד חכמת יוונית ועוד אמרו שאלו את ר' יהושע מהו שילמד אדם את בנו חכמת יוונית? אמר להם למדנו בשעה שאינה לא מון היום ולא מון הלילה. גם כאן לא הזכיר רק בנו.

פ' ר' ישראל מטולז¹⁰ על אבות ב"ד

A number of mefarshim note that the prohibition was only ever on teaching Chochmat Yevanit and never on individual learning it if they felt confident that they could resist its negative impact.

28. מתני' בפולמוס של טיעום גרו על עטרות כלות ושלא לימד אדם את בנו יוונית ... גמ' ... שאלו רבי יהושע מהו שילמד אדם את בנו יוונית. אמר להן למדנו בשעה שאינה לא יום ולא לילה דכתיב והגית בו יום ולילה. רבי בא בריה דרבי חייה בר בא בשם ר' יוחנן מן פנוי המסורות. רבי אבוחו בשם ר' יוחנן מותר לאדם ללמד את בתנו יוונית מפני שהיא תכשיט לה.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק ט

The Yerushalmi records the same discussion as we saw above in the Bavli with R. Yishmael. Here it adds a reason for the concern - that those who learn Chochmat Yevanit will assimilate with non-Jews and cease to be observant. It also adds that women should be taught such wisdom as this is in fact an added benefit and attraction for them.

29. מותר לאדם ללמד את בתו יוונית, מפני שהיא תכשיט לה - שצח ותפליך להיטח ולהין מוקס לחחות להלטנה היל נטיס.

ידיך נפש סוטה ט

Some commentators⁶ explain that women were thought to be much more trustworthy with this secular knowledge and would not use it to endanger the Jewish community.

30. ולהן למד נלמוד כי לה מקרלה מטבח וಗמליה וכפוסקים כנמ"כ הילוקה. ובזח יקנח כעולם כזח וכעולם כזח לה צלמוד טהר חכמוות. ומ"מ מותר למד נלמוד צהיר צהיר חכמוות, וולד צהר כיו ספרי מיניס ר' מא שולחן ערוך דעה סימן רמו סעיף ז

The Rema in Shulchan Aruch rules that studying 'other wisdoms' is permitted only on a 'temporary' basis. This raises a number of questions: (i) What does the Rema include in 'other wisdoms'?; (ii) Is he talking about study only for parnasa or also for other purposes?; (iii) If they are permitted, why only on a temporary basis and if they are forbidden, why is temporary study allowed?; (iv) What does 'temporary' mean?

31. ט וילץ עשו לקראות ויישקהו, נקוד עליו. אר"ש בן אלעזר מלמד שנכמרו רחמיו באוთה השעה ונשקו בכל לבו. אמר לו ר' ינאי אם כן למה נקוד עליו? אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו ונעשה צווארו של אבינו יעקב של שיש וקחו שיניו של אותו רושע. ומה ת"ל לוייבכו אלא זה בוכה על צווארו וזה בוכה על שנייו

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט

The Midrash about Esav biting Ya'akov's neck is well known. But its underlying message is in fact about the possibility of filtering secular learning in a way which enables us to gain from it, whilst not being affected negatively by it. As we have seen above, this question is HIGHLY subjective and the recommendation, or not, to study secular wisdom will very much depend on who, when, why, where and how.

4. Rav David Naftali Hirsch Frankel, Berlin 18C (Korban Haedah)

5. Spain, 13/14C - talmid of the Rosh

6. Rabbi Yechiel Avraham Barlev (b. 1943) - see <https://yedidnefesh.com/>